

Riigiabi analüüs

Eesti Vähikeskuse asutamine

12.06.2024
Lily Mals
Kadi-Liis Veiman

I Sissejuhatus

Sotsiaalministeerium annab Tartu Ülikoolile riigieelarvelise toetuse, mille kasutamise eesmärgiks on luua Eesti Vähikeskus ning asuda ellu viima selle tegevusi. Eesti Vähikeskuse peamiseks eesmärgiks on Eesti esindamine rahvusvahelistes programmides vähitõrje teadus- ja kliiniliste uuringute teaduskeskusena ning teadusuuringute algatamine, juhtimine, teostamine ja koordineerimine.

Eesti Vähikeskuse loomine ja käivitamine Tartu Ülikooli struktuuris hõlmab mitmeid konkreetseid tegevusi:

- tegevuskava väljatöötamine ja juhtimisstruktuur – selgitatakse välja ja luuakse Eesti Vähikeskuse juhtimisstruktuur;
- strateegia ja partnerlussuhted – koostatakse strateegia, töötatakse välja ja sõlmitakse koostöölepingud potentsiaalsete partneritega;
- rahvusvaheline integratsioon – Vähikeskus saab osaks rahvusvahelistest võrgustikest, integreerides end vähitõrjega seotud programmidesse ja võrgustikesse.

Taotluse summa on 607 688 eurot, millest:

- 260 550 eurot palgakulu;
- 62 000 eurot väliskonsultatsioonide, sh juriidiline- ja ekspertkonsultatsioonide kulu;
- 15 000 eurot lähetus- ja koolituskulu;
- 45 000 eurot asutamise ning teadus-arendustegevusega seotud muud sisseostetavad teenused (värbamine, kommunikatsioon, projektide ettevalmistamine);
- 111 600 eurot siseriiklikud ja rahvusvahelised eksperttasud;
- 5 000 eurot ürituste korraldamine;
- 108 548 eurot kaudsed kulud.

Otsene abi saaja on Tartu Ülikool, kes saab otsetoetust ja vastutab selle kasutamise eest. Tartu Ülikoolile antakse toetus tuginedes tema akadeemilisele ja teadustöö kompetentsile vähitõrje valdkonnas. Tartu Ülikoolil on suur rolli meditsiiniteaduste edendajana ning ta omab võimekust juhtida suuri teadusprojekte. Samuti omab Tartu Ülikool infrastruktuuri ja ressursse, mis võimaldavad vajalike teadusuuringute ja kliiniliste uuringute läbiviimist.

II Toetuse saaja

Toetuse saajaks on Tartu Ülikool

III Riigiabi analüüs

Riigiabi reeglistiku eesmärk on välistada igasugune Euroopa Liidu (EL) siseturu kaitset kahjustav ja konkurentsi moonutav abi ettevõtjatele riigi poolt, mis on keelatud.

Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid¹ ning siseriiklikul tasandil konkurentsiseaduse (edaspidi ka KonkS) riigiabi peatükk (6. ptk). Vastavalt ELi toimimise lepingu (edaspidi ka ELTL) artikkel 107 lõikele 1 on igasugune **liikmesriigi poolt** või **riigi ressurssidest** ükskõik missugusel kujul **antav abi**, mis **kahjustab** või **ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid** või teatud **kaupade tootmist**, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see **kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust**.

Esimeseks oluliseks komponendiks enne nelja riigiabi kriteeriumi hindamist on teha selgeks, kas abi saaja on **ettevõtja**. Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt tuleb riigiabi kontekstis lugeda ettevõtjaks kõiki üksusi, mis tegelevad järjekindlalt majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis, vaid see, kas isik tegeleb teenuste pakkumisega liberaliseeritud turul või mitte. Oluline pole isegi see, kas asutus või üksus on asutatud eesmärgiga teenida kasumit. Määravaks on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega. Eestis võib riigiabi kontekstis lugeda ettevõtjaks peale tavapäraste äriühingute ka mittetulundusühinguid, seltsinguid, kohaliku omavalitsuse üksusi ja teisi ametiasutusi. Seda siiski vaid eelduse, et:

- nad pakuvad vastutasu eest mingit kaupa või teenust,
- mida vähemalt potentsiaalselt võiks turumajanduse tingimustes pakkuda ka konkurendid.

Seega tuleb hinnata, mis on tegevuse sisu ja kas turul on avatud turg (kas keegi veel pakub). Kui tegemist on ettevõtjaga riigiabi mõistes, siis tuleb vaadata lisaks, kas toetust antakse majandusliku tegevuse või mittemajandusliku tegevuse jaoks.

Tartu Ülikooli, mis on haridus- ja teadusasutus, puhul ei ole tegemist ettevõtjaga konkurentsioiguse mõttes. Riigiabi mõiste teatise [Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses](#)[SISUKORD \(europa.eu\)](#) p 28 jj kohaselt on haridus ja kõrgharidus mittemajandus tegevus. Teaduse rahastamise kohta on nn TAI raamistik [Publications Office \(europa.eu\)](#). Eesti Vähikeskus on käsitletav ülikooli põhitegevuse osana, mis on lahutamatu vajalik teadustööga tegelemiseks. Tegevused, mida Tartu Ülikool viib ellu Eesti Vähikeskuse raames, on suunatud teadus- ja arendustegevusele, mis hõlmab endas akadeemilist ja ühiskondlikku panust haiguste uurimisel ja ravimisel.

Seega ei ole Vähikeskuse tervikuna käsitletav ettevõtjana.

Siiski on üheks tegevuse osaks vähivaldkonna ürituste korraldamine või nende korraldamises osalemine. Üritustega seonduvalt on hinnatud riigiabi kriteeriumide alusel.

3.1. abi antakse sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest

Riigiabiks loetakse vaid neid eeliseid, mis tulevad otseselt või kaudselt antud riigi ressurssidest.

Eesti Vähikeskusega seotud tegevuste, seal hulgas ürituste kulud kaetakse perioodil 2024-2027 RES-i kaudu rahastatavate ministriumide TA projektidest. 2024. aastaks on Sotsiaalministeeriumile eraldatud teadus- ja arendustegevuse rahastus.

Käesoleval juhul on kriteerium täidetud.

¹ Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid on kättesaadavad veebis:
http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/legislation.html

3.2. abimeetmel on valikuline iseloom, st ta on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate kategooriale või teatud kaupade tootmiseks

Abi valikuline iseloom on tingimus, mis eristab riigiabi ja nn üldisi meetmeid. Euroopa Komisjon on kohtupraktika baasil selgitanud, et valikulisust saab hinnata mitmel tasandil: varaline, piirkondlik, õiguslik ja tegelik valikulisus. Riigiabi käsiraamatus sedastatakse, et abimeetmel on valikuline iseloom näiteks järgmistel juhtudel:

- abimeedet administreerivad ametkonnad omavad teatud kaalutusõigust (kõik taotlemisel põhinevad meetmed on valikulised);
- abimeedet rakendatakse ainult teatud osal liikmesriigi territooriumil (see kehtib regionaalabikavade puhul) või on abimeede suunatud ainult teatud suurusega ettevõtjatele (näiteks VKEdele) või teatud sektori ettevõtjatele.

Vähikeskuse ürituse korraldab algusest lõpuni Vähikeskus ise ning korraldust ei hangita teistelt pakkujatelt. Sellisel juhul on abimeede valikulise iseloomuga. Tartu Ülikool ise Vähikeskuse kaudu saab valitud abimeetme saajaks.

Käesoleval juhul on kriteerium täidetud.

3.3. abimeede annab abi saajale majandusliku eelise

Kohtupraktika näitab, et eelise all peetakse silmas iga majanduslikku eelist või kasu, mida ettevõtja ei oleks tavalistes turutingimustes saanud. Võrrelda tuleb ettevõtja finantsseisundit pärast meetme võtmist olukorraga, milles ta oleks olnud, kui meedet ei oleks võetud. Seejuures saab tugineda ainult *ex ante* hindamisele (abi andmise otsust hinnatakse otsuse tegemise hetkel teada olnud asjaolude põhjal).

Vähikeskuse poolt korraldatud üritused ei ole tasulised ning Vähikeskus ei saa nende korraldamises majanduslikku eelist.

Käesoleval juhul ei ole kriteerium täidetud.

Lõppjärelendus

Tegemist ei ole riigiabiga.